БЕЛАРУСЬ

Штадзенная політычна-эканаміцкая і літэратурная газэта

пад агульным кіраўніцтвам Язэпа Лёсіка.

ГОД ВЫДАНЬНЯ II.

Падпіска на 1 м-ц: з перасыл. 20 р. без перас. 17 р.

АБВЕСТКІ: на 4-й страніцы прымаюцца ва ўсіх мовах па 2 мк. за радок пэтыту.

Газэта выходзіць штадня, апроч дзён пасьвяточных.

Рэдакцыя і Кантора: Менск, вул. Міцкевіча, Беларускі Дом (б. Юбілейны).

Рэдактар прымае ад 12—1 гадз. Кантора адчынена ад 9 да 2 гад.

Рукапісы павінны быць чытэльна напісаны і з адрэсам аўтара.

Аплата прынятых рукапісаў залежыць ад рэдакцыі.

Рукапісы назад не выдаюцца.

ЦАНА 1 МАРК.

№ 52 (108). Менск, Аўторак 8 сакавіка 1920 г. № 52 (108).

„Платон — прыяцель, але праўда яшчэ большы прыяцель“.

Некалі ідучае за намі пакаленьне будзе разьбірацца ў гісторыі дваццатых гадоў XX веку. Ім будзе лягчэй зразумець увесь хаос разбурэньня і творчасьці, які цяпер кіпіць навакол.

Усё мяняецца, як на экране кінематографу. Хто ўставаў сваю стужку, той і робіць свае абразы, а вышаў з „кіна“, і бачыш той самы бляск зьвёздаў на небе і той самы бруд і дурасьць на зямлі.

Такая „кінь-маці-кол“ політыка (як казаў адзін дзед) адбываецца над беларусамі ўжо за трое гадоў, і куды беларус ня ткнецца, ўсюды яму загадваюць: „кінь маці сваю“.

Розные газэтные рэптыліі, і менскіе і варшаўскіе, дзівяцца, што беларусы, альбо беларусіны—такіе невыхаваные людзі: „круціць твар у бок“, хоча чмыхнуць у свой беларускі лес. Бальшавікі з „Літбелу“ казалі: „Товарищи! В Раде сидят белорусские буржуи, националисты“ і „вся поганая Рада“ аб'яўляецца без абароны законам. У Варшаве газэты пісалі пра Раду, што яна бальшавіцкая!

Альбо абодва апанэнты кажуць праўду, альбо абодва лгуць, няхай яны між сабою разьбіраюцца.

У беларусаў яшчэ не забылося прыказка „Паны дзяруцца, ў хлопцаў чубы трашчаць“. І затрашчаць хоць якіе чубы, калі ў нас стаіць пяты год вайна, і зьмянілася колькі „стужак“ з абразамі. Політыка беларусаў была толькі тая самая, з пачуцьця самаабароны арганізму—Беларусь дамагаецца зрабіцца незалежнай, з сваею дзяржаўнасьцю.

Заслуга Польшчы тая, што яна з палавіны краю выгнала маскоўскіх „таварышаў“, і цяпер наладжвае эканаміцкае і культурнае жыцьцё. Магілёўшчыну, Вітабшчыну і Смаленшчыну камісары абкрадываюць і руйнуюць. Каб усю Беларусь яны трымалі пад сваей апекай, то да сягодня яны зрабілі-б з нас „савецкую“ пустыню, з голадам, пошасьцю і заняпадам эканаміцкім.

Гэта праўда!

Беларусь ляжыць паміж саўдэпіяй, „ідеже несть ні буржуя і ні памешчыка,“ і Польшчай, гдзе ёсьць і паны і буржуі і кавалак цэнтральн. Эўропы з Гданскам і Пазнаньню, з высокімі формамі капіталістычнага разьвіцьця.

У гэтым ланцугу, ад Уралу да Гданску, ёсьць дзюра — Беларусь—з добрым саўсім эўрапейскім гандлёвапрамысловым апаратам (беларускіе жыды), з моцнай культурай зямельнай (ня першай, як у Прыбалтыцы ці Польшчы, але другой клясы), вышэйшаю, як на ўсходзе.

Менск—Мена, гэта і будзе функцыя эконаміцкая Беларусі, яна і да вайны гэтым была. Нам не патрэбны мытные граніцы паміж Польшчай, Велікаросіяй і другімі суседзямі. Граніцы могуць быць толькі політычные.

Украіна і Беларусь маюць некую традыцыйную дружбу і заўсягды могуць і маглі згаварыцца: іх цягне адну да другой некім гістарычным магнусам. Так сама Дзьвіна і выхад на Рыгу і Лібаву даўно ўжо сасваталі беларусаў і латышоў.

Літоўцы? Літоўцы і беларусы па тыпу, звычаю, характару, будоўлі, адзежы— тые самые людзі, толькі розьняцца мовай, і ў гісторыі літвіны і беларусы былі братамі і будуць, мы гэтаму верым, як у бляск сонца.

Маламестачковы імпэрыялізм Тарыбы больш падобны на часовую хваробу. Імпэрыялістычная „гішпанка “павінна ўсіх ператрасьці. „Гішпанка“ пройдзе і ў літвіноў.

Польшча. Да Польшчы далучылі здаровы кавалак быўшай Гэрманіі і Аўстрыі, з тысячамі фабрык, з морскімі буктамі, з самай высокай сельск.-гаспадарскай культурай. З беларускага Горадня да Гданску 350 вёр.; пераехаць з Гданску праз мора да Швэцыі—вёрст 300. Польшча, такім спосабам, прыбліжае нас да Эўропы. Эконаміцкае і культурнае значэньне гэтай навіны для Беларусі вельмі сур'ёзнае.

Некая фэдэрацыя Беларусі з Польшчай ужо можа быць добрым інтарэсам для абедзьвюх старон. Але беларусы ня згодзяцца ніколі дастацца Польшчы, толькі як „пасаг“ ад разваленай Расіі. Навет „ні ў прымы“, „ні ў падсуседзі“, але толькі можам жыць, як добрые сусед з суседам.

Польская эн-дэцыя кажа: „вы—пасаг“, беларусы кажуць—„мы суседзі“. Вось дзьве розные політыкі, каторые робяць тое, што ў нас няма ніякай політыкі, хоць ёсьць замнога „політыкаў“.

За 2—3 месяцы можа быць канец вайны, а тым часам беларуса - польскі аркестр рэжа вухо. Адны граюць „лявоніху“, другіе, зажмурыўшы вочы,—„мазура.“

Найбольшую пацеху з гэтага робяць сабе напэўна расійцы.

А. У.

Праца на весках.

Ёсьць у нас адна інстытуцыя, праўда, саўсім яшчэ маладая, але вельмі важная і адпавядальная. Гэта інстытуцыя інструктароў - арганізатараў. Простым яе заданьнем служыць арганізацыя беларускіх школ на провінцыі. Але ў сучасны мамэнт, калі школьная беларуская справа робіць толькі першые крокі, калі гэта—навіна для беларускага народу, інстытуцыя гэтая ня можа абмяжавацца сваім спэцыяльным заданьнем. Арганізацыя школ ня можа разьвівацца без арганізацыі агульнага грамадзянскага жыцьця. Навет у добра арганізованых краёх, гдзе жыцьцё народу кіруецца спэцыяльнымі грамадзянскімі ўстановамі, як гаспадарскіе, культурна правьветные і іншые, школьная праца ня можа захаваць сваю спэцыяльнасьць, бо захоплівае яна ўсе кірункі народнага жыцьця. Гэта саўсім натуральна. Школа—навука жыцьця—ня можа мець асобнай спэцыяльнасьці.

Саўсім зразумела, што інстытуцыя школьных інструктароў павінна быць разам інстытуцыяю пашырэньня нацыянальнай сьвядомасьці ў народных масах, наладжаньне грамадзянскага жыцьця, павінна служыць сувязьзю правінцыі з цэнтрам.

Прыгнечаны народ пачынае разумець, што сіла яго ў еднасьці, ў захаваньні свае нацыянальнай душы, ў згоднай арганізованай працы. Але, ня бачыўшы пашаны, а толькі зьдзек, народ зьняверыўся, і да кожнай арганізацыі калі яна йдзе зьверху, адносіцца вельмі асьцярожна, а найчасьцей скэптычна. Галоўным заданьнем кожнага інструктара павінно быць падняцьце самадзейнасьці ў народзе. Трэба старацца, каб народ узяў усе клопаты на сябе. Тагды інструктар будзе патрэбен, толькі як часовы дарадчык, як зьвяно, злучаючае асобные ваколіцы з агульным цэнтрам. Выслаўляючыся софізмам, інструктаром можна сказаць такую параду: пастарайся найскарэй скінуць з сябе сваю працу і ты зробіш найбольшую карысьць.

Дзеля пашырэньня нацыянальнай ідэі і культурна-прасьветнай працы трэба абаперціся на народнае настаўніцтво, галоўным чынам; у першую чаргу трэба арганізаваць інтэлігэнцыю, гдзе яна яшчэ жыве. Адгэтуль павінна пачацца праца. Якім парадкам пачаць арганізацыю, гэта ўжо дзело тэй установы, якая адпавядае за працу інструктароў. Яна-ж павінна клапаціцца і аб тым, каб інструктары былі людзі, адпавядаючые іх заданьням.

Цяпер нас вельмі цікавіць яшчэ адзін кірунак іх працы. Працаўнікоў на ніве нацыянальнага адраджэньня беларускага народу часта любяць кальнуць тым, што яны адарваліся ад народнай глебы, не разумеюць праўдзівых народных жаданьняў. Так гавораць людзі, альбо саўсім няведаючые працы, альбо разумеючые пад народам хворае мяшчанство, чынавенство, альбо ўрэшце, злые здраднікі і перакінчыкі. Мы-ж заўсюды разумелі і цяпер разумеем пад народам беларускім, галоўным чынам, нашае сялянство--асяродак усяго народу,—якое яшчэ не ўзварухнулося, не сказало свайго слова. Калі хто--сумленны чалавек—сапраўды ня ведае, адкуль пачаўся беларускі нацыянальны рух, на якіх падвалінах ён трымаецца, з якой крыніцы бярэ сабе сілу, на што пакладае надзеі, калі хто ўсяго гэтага ня ведае, няхай азнаёміцца з нашай маладой літэратурай, а разам і з нашымі пісьменьнікамі - інтэлігэнтамі — галоўнымі дзеячамі ў адбудове народнага жыцьця, ў новай творчай працы.

У сучасны мамэнт, калі гэтые працаўнікі, сабраўшыся ў цэнтрах, адкуль, звычайна, пасылаецца голас да ўсяго народу, ня могуць дзяліцца з народам сваею працаю, яны адчуваюць цяжкую, калючую боль. І баліць гэта не затым, што хтось упікае іх, але боль ідзе ад шчырага сэрца народных сыноў.

Інстытуцыя школьных інструктароў павінна быць сувязьзю вёскі з цэнтрам. Гэта адзіная цяпер арганізацыя, праз якую можна адтрымліваць сьвежые весткі аб жыцьці вёскі, аб думках і жаданьнях народных, аб сучаснай працы і надзеях у будучыне. Блізка стоячы да масы народнай, гэтые людзі павінны адчуваць *усё* жыцьцё народу, і праз друк могуць азнаёміць з ім усё грамадзянство.

У час вайны і рэвалюцыі вёска вельмі многа перамянілася. Усе гэтые перамены ідуць так скора, што жывучы ў баку ад гэтай масы народнай, трудна разумець яе жыцьцё.

Інструктары часта прысылаюць справаздачы аб сваіх паездках на вёскі. Але ці тое-ж яны пішуць, што жадаюць пачуць ад іх? Адзін піша, што павятовы стараста прыняў яго добра, другі кажа, што і гаварыць не захацеў. Да аднаго сяляне адносяцца прыхільна, а да другога скэптычна. Аднаму ўдавалося склікаць сходы, а другому—не. Усё гэта залежыць ад здольнасьці кожнага працаўніка, і аб гэтым трэба найчасьцей дзяліцца думкамі з тэю ўстановаю, якая пасылала яго.

Беларускаму грамадзянству, што жыве ў гарадох, вельмі цікава было-б пачуць, як у розных мясцовасьцях Беларусі народ глядзіць на сучасные падзеі. Ці адчуваюць масы народные патрэбу будаваньня ўласнага гаспадарства, ў якой форме яны уяўляюць сабе гэтае будаваньне, хто перашкаджае найбольш у гэтай справе. Ці можа беларус і цяпер чакае ўсё некае палёгкі ад некага, спадзяючыся на справядлівасьць людзкую, альбо, сагнуўшы сьпіну, пакорна чакае, пакуль хто ўсядзецца моцна, тагды ўжо павязе?

Цяпер кожная ваколіцца становіць асобны куток жыцьця, бо, дзякуючы агульнаму развалу, зносін між другімі ваколіцамі і цэнтрамі, бадай, няма. Чым-жа запаўняе селянін сваё духоўнае жыцьцё? Як пачувае сябе моладзь? Ці яна лёгка паддаецца асіміляцыі, ці час вучыць аглянуцца ў іншы бок. Чым трымаецца грамадзянскае жыцьцё? Сучаснымі законамі, ці ўласным укладам жыцьця, сваею мораллю.

Цікава будзе ведаць, як адбілася ваеншчына на жыцьці беларуса-селяніна. Што яна дала яму новае; што прынесло карысьць і што дало атруту для яго душы.

Як жывуць між сабою беларусы-праваслаўные і беларусы-каталікі? У многіх мясцох яны ўжо зразумелі, што складваюць адзін народ, што яны—браты, і рэлігія ня можа вытвараць з іх асобные нацыі. Але ня ўсюды так. Шмат гдзе настаўнікі і бацькі духоўные даюць двум братом нажы ў рукі, добра іх натачыўшы. Беларускае грамадзянство вельмі непакоіцца гэтым і з вялікаю ўвагаю прыслухоўваецца да падзеяў.

Што думае рабіць селянін з сваею гаспадаркаю? Ці пачынае ён рабіць заходы, каб направіць яе, ці думае рабіць так, каб толькі сабе хлеба хапіло. Якімі спосабамі і прыладамі карыстаецца гаспадар у сваёй гаспадарцы? Можа іznoў ён бярэцца за саху і матыку, ня хочучы купляць добрых машынаў, хоць і грошы ёсьць.

Як глядзіць селянін на землю памешчыкаў? Ці згаджаецца ён з думкаю, каб пад яго бокам былі ўладары вялікіх зямельных абшараў. Якім чынам ён прадстаўляе сабе пераход зямлі ў рукі працоўнікаў? Якіе формы ўладаньня найбольш падабаюцца яму і падходзяць для яго гаспадараваньня.

Каго селянін цяпер найболей слухае і гдзе шукае паратунку?

Вось некалькі з тых пытаньняў, якімі найболей цікавіцца грамадзянство і на якіе чакае адказу.

Усё гэта лягчэй бачыць і зразумець, жывучы паміж таго-ж народу.

Трэба кінуць шкадлівую прывычку, якая ўкаранілася за апошніе годы. Шмат каму здаецца, што чым больш назьбірае сходаў, чым больш сапсуе паперы на пратаколы, чым больш натрудзіць язык, тым і большая праца будзе. З высокае трыбуны трэба сыйці ў агульную грамаду і ўзяцца за мазольную працу.

Цераз маленькіе, але моцные сваею верою, арганізацыі праца пойдзе шмат шпарчэй. А жывучы бліжэй з масаю нарсду, арганізатар будзе добра адчуваць яе жыцьцё і будзе ведаць, як пакіравацца, каб скарэй зьдзейсьніць свае заданьні.

Яшчэ адна рэяльная праца чакае інструктароў. Няхай кожны з іх пачне запісваць творы народнай славеснасьці: песьні, казкі, лягенды, прыказкі, забабоны, жарты. Папершае, гэта будзе вельмі дарагі матар'ял для пазнаньня жыцьця беларускага, як даўнейшага, так і цяперашняга, па ім можна прасачыць, як падзеі апошніх дзён уплывалі на душу беларуса. А ўдругае, заахвоціўшы да гэтага мясцовую інтэлігэнцыю, нават асімілёваную, можна выклікаць у яе вялікую цікавасьць да ўкладаў народнага жыцьця, да народнай моралі, самабытнай яго культуры, да твораў яго розуму і рук. Гэта ў сваю чаргу прабудзіць у іх любасьць да народу, да яго мовы і нацыянальнай душы і заварушыць у іх саміх нацыянальные струны.

У ваенны час трудна вясьці такую працу, але-ж працаваць трэба, каб ня быць задушаным.

М—ч.

АПОШНІЕ НАВІНЫ.

ПАВЕДАМЛЕНЬНЕ ПОЛЬСКАГА ГЭНЭРАЛЬНАГА ШТАБУ.

Ад 5—III.

Бел.-Літ. фронт. Напад ворага на нашы позыцыі ў ваколіцах Дзьвіны, посьле доўгага бою адбіты.

У раёне Паўлічы стычкі з насядаючымі войскамі ворага.

На Палескім вучастку вораг, сабраўшы значные сілы, зрабіў у апошні час некалькі энэргічных разьведак і перайшоў у наступленьне, апрацаваўшы раней плян яго. Штурмавые калёны ворага націскалі на нашы позыцыі адначасна на поўнач і ўсход ад Прыпяці, накіроўваючы галоўную цяжар атакаў на Скрыгалаў. З вялікай адвагай у працягу цэлага дня атакуючы вораг кідаў у атакі ўсе сьвежые сілы, але ўсе яны разьбіліся аб стойкасьць нашых часьцей. Не адзін раз перашоўшы ў контр-атаку, нашы войскі зрабілі цяжкіе страты ворагу.

Валынскі фронт. На вучастку Навраграду-Валынскага—Рагачова—Баранаўкі, а так сама пад сялом Кука, варожые атрады хацелі пасунуцца ўперад, але кулямётным агнём былі адкінуты на ўсход.

Ад 6—III.

Бел.-Літ. фронт. Варожые атакі ў раёне возера Воран адбіты нашымі войскамі.

На Палескім вучастку пачаліся атакі ворага. Адзначана ўчасьце ў іх новай (57) дывізіі, якая перакінута на палескі вучастак.

У некалькіх напрамках нашы войскі пераходзілі ў контр-атакі і вораг быў адкінуты.

Валынскі і Падольскі фронты. Разьведкі з абодвых бакоў.

Дэнікін у засадзе.

ВЕНА, 6—III. Ангельскіе газэты пацьвярджаюць весткі аб поўным зьнішчэньні арміі Дэнікіна. Подлуг інформацыі бюро Рэйтару, Дэнікін на Кубані і папаў у засаду.

Нямецка-бальшавіцкая згода.

ВЕНА, 6—3. „Journal“ зьмясьціў тэкст умоў між Савецкай Расіяй і Гэрманіяй. Немцы абавязваюцца аднавіць у Расіі залезнадарожны рух і нормальнае функцыянаваньне пошты і тэлеграфу, ў замену на сырэц.

Бальшавікі абавязваюцца, ўсе пасады інжынераў, тэхнікаў і хімікаў аддаць немцам.

Рабочые проціў Лейд-Джорджа.

ЛЁНДАН, 5—III. Куча рабочых зрабілі перад кватэрай Лёйд-Джорджа варожую яму маніфэстацыю. Паліцыя разагнала рабочых, прычым было ранена 19 чалавек.

Міравая прапазыцыя бальшавікоў.

Варшаўская конфэрэнцыя.

Дзеля таго, што ўсе міністэрствы падалі свае матар'ялы аб справе міру ў міравую камісію, праца гэтай камісіі значна пасунулася наперад. На гэтым тыдні ўжо маюць прыбыць у Варшаву дэлегацыі ўсіх дзяржаваў, якіе паўсталі на руінах расійскай монархіі і якіе зацікаўлены вельмі ў справе бальшавіцкай міравой прапазыцыі да Польшчы.

Фінская дэлегацыя ўжо мела доўгую конфэрэнцыю ў міністэрстве заграцічных справаў. Румынскі пасол адтрымаў часовы мандат дзеля паразуменьняў з польскім урадам у справах міру.

Вестка аб тым, што ўкраінскі комуністычны ўрад прыслаў польскаму ўраду міравую прапазыцыю,—пацьвярджаецца.

Латвійкая дэлегацыя.

Дэлегацыя Латвіі выехала з Рыгі ў Варшаву вось у якім складзе: тав. міністра ўнутраных спраў—п. Кэманш, тов. ваен.міністра—палк. Лаймінга і дырэктар політыч. дыплёматычнага дэпартаменту—п. Сэя.

Бальшавіцкіе ўступкі.

Радыё паведамляе з Масквы аб тым, што савецкі ўрад пастанавіў у выпадку ўтварэньня міру, дапусьціць да ўлады так сама і некомуністычные партыі, так сама прадстаўнікоў усяго насяленьня Расіі.

Політычные весткі.

Аб рэвізіі міравога трактату.

„Neue Freie Presse“ паведамляе з Лёндану, што камісія ангельскага парляманту для заграцічных справаў, пад кіраўніцтвам Лёрда Робэрта Сэсыля, пастанавіла дамагацца, каб як найхутчэй рэвізавалі міравы трактат з Аўстрыяй.

Барацьба ў Ірляндыі.

Барацьба Ірляндыі за незалежнасьць вядзецца і за апошні час прымае навет тэрорыстычны характар. У Дубліне зроблены напады на замак лёрда Фрэнча. Апошні напад здарыўся з суседняга саду, прычым агонь па замку лёрда быў зроблен 12 тэрорыстамі.

Ангельская паліцыя зрабіла ў Дубліне вялікі лік арэштаў у галоўных сінфэйнэрскіх арганізацыях, а так сама ў Ірляндзкім парлямэнце, ў каторым адбываліся пасяджэньні выбраных у ангельскі парлямэнт ірляндцаў, якіе стаяць за незалежнасьць Ірляндыі і не паехалі ў Лёндан, а стварылі рэвалюцыйным чынам незалежны парлямэнт Ірляндыі.

Бальшавіцкая рэвалюцыя у Португаліі (?).

З Парыжу паведамляюць, што ў Португаліі выбухнула рэвалюцыя, дзе проклямаваўся бальшавіцкі ўрад.

Францускі ўрад і Расія.

„Petit Parisien“ паведамляе, што францускі ўрад ня зьменіць сваей політыкі да савецкай Расіі і сумежных дзяржаваў, якіе будуць вясьці з ёю перагаворы.

Швэйцарская місія ў савецкай Расіі.

Венскае прэс-бюро паведамляе: Швэйцарская соцыяль - дэмакратычная партыя пастанавіла выслаць у савецкую Расію дэлегацыю для азнаямленьня з політычным палажэньнем бальшавікоў.

Англія і сав. Расія.

„Temps“ паведамляе: У зьвязку з прапанаваньнем Англіі, зробленым Вышэйшай Радзе аб тым, каб апошняя апрацавала прынцыпы для эконаміцкага адраджэньня Эўропы, падніmaецца пытаньне аб уключэньні ў дэклярацыю Рады адозвы к сумежным з Расіяй гаспадарствам з прапанаваньнем утварыць мір з савецкім урадам. Паводлуг погляду „Times'a“, Францыя не падтрымае гэтага проэкту, бо лічыць немагчымым каб саюзьнікі адмовіліся ў сакавіку ад свае пастановы, якая прынята ў лютым.

Троцкі не прызнае незалежнасьці Украіны.

З Гэльсінгфорсу паведамляюць, што Троцкі ў гутарцы з карэспандэнтам амэрыканскіх газэт выказаўся, што савецкі ўрад ніколі ня прызнае незалежнасьці Украіны. Навет тады, калі аддзелы разьбітай украінскай арміі перайдуць на старану чырвонай арміі.

Што тычыцца Туркестану, Аўганістану і Пэрсыі так-сама каўкаскіх рэспублікаў Троцкі казаў, што дзеля таго, што яны хочуць жыць у прыязьні з сав. Расіяй, дык немажліва, каб Расія адкінула гэтые прыязьні.

У Польшчы.

Пятлюра ў Начальніка Польскай Дзяржавы.

З Украінскіх крыніц паведамляюць, што на гэтых днёх Начальнік Дзяржавы прыняў п. Пятлюру і ўкраінскага міністра п. Лявіцкага, з каторымі меў гутарку аб прызнаньні Украіны Польшчай і Коаліцыяй.

У Латвіі.

Умова з Амэрыканскімі капіталістамі.

Латвійскае міністэрства даставы ўтварыло з амэрыканскімі прадпрыемцамі ўмову аб дастаўцы Латвіі 60.000 пуд. мукі, прыбыцьця якой чакаюць у хуткім часе. З Гуварам вядуцца перагаворы аб вывазе з Паўночнай Амэрыкі 900.000 пуд. мукі і 180.000 пуд. тлустасьці. Такім чынам, Латвія забясьпечыць сябе хлебам да будучага ўраджаю.

Проф.-акад. Е. Карскі.

Пачынальнікі беларускага адраджэньня у літэратурнай справе.

(Глядзі № 51).

Шмат прыходзіцца цярпець беларусу ад яго бяспраўя, несправядлівых судоў, судовай валакіты. І тут яго становішчо шмат пагоршаецца ад яго неасьвечнасьці. Сюды адносіцца некалькі вершаў: „Як праўды шукаюць“, „У сюдзе“, „Кепска будзе“, „Ў вастрозе“. На пагляд народу, ўсё благое на сьвеце зьяўляецца ад таго, што праўда згінула:

Як простая праўда згінула у сьвеце,
Дык праўды і з сьвечкай шукаюць,
І золатам маняць і людзей склікаюць,
І Бога цалуюць,—а ўсё такі, прэце,
Як камень у воду, так праўда прапала!
Судоў нарабілі, начальстваў ці мала:
Пасрэднік і валасьць, сынод і санаты,
Прысутства і вокруг, управы, палаты
А найбольш міравых, участковых і зьездаў,
Што ў полі каменьня, што гвездаў!
Затое-ж жыцьцё цяпер труднае стало.

Выказаные думкі падцьвярджаюцца апавяданьнем аб выпадку з селянінам, якому, проціў яго волі, прышлося быць сьведкаю некалькіх злачынных выпадкаў; яго цягалі па судох, як сьведку, навет і самога сталі вінаваціць у злачынстве. Рэзультатам усяго гэтаго было:

Як я стаў па павестках хадзіць ад Каляд,
Дык асеўся якраз як Пакрова была!..
І ня сеяў, ня жаў, не касіў сенажаць...
І што меў, то прадаў, пераеў,
Па судох агалеў, як шэсьць разы згарэў;
І ў казе адсядзеў нядзель шэсьць,
За няяўку плаціў можа трэйчы і штраф.

Навет акружны суд, у вачах народу, ня мог быць справядлівым праз сваю формалістыку і, як здавалася, праз сваю суровасьць. Неасьвечнаму чалавеку шмат чаго у ім здавалася страшным. Селявіну, напр. было незразумелым, як можна было падаць у суд на яго суседа за патайны браварок (праўда для сваей патрэбы): абвіняўшы яго пракурор прадстаўляецца яму некім зьверам.

На Пантурку-ж зіркне,—як скаціне раве:
„Вінават, вінават, няхай плаце казьне!
І ў турму, і ў Сыбір!“ І яшчэ куды-сь пхне!..
Гаварыў, гаварыў, ажно піць захацеў,
Так як бульбу Пятра пасаліўшы ды зьеў.

А як лёгка, дзякуючы ўсякім выпадкам і непаразуменьням, папасьці ў турму і назаўсёды згінуць на ніщто. Цікавы ў гэтым сэнсе выпадак расказаны ў вершы „Кепска будзе“, як адзін дзяцюк, не запісаны ў мэтрычные кнігі праз віну хрышчоных бацькоў, асірацеўшы, быў палічаны балдзякай, які хаваецца ад вайсковай павіннасьці. Садзеў за гэта ў турме і толькі дзякуючы энэргіі сваіх суседзяў, ён адтрымаў волю.

Судовые злыдні у адносінах да ніжэйшае адміністрацыі, вышаўшай з сялян, выкліканых няясным разуменьнем улады, абрысаваные ў вершы „У вастрозе“. Вураднікa, які прыехаў прасачыць зьніштожаньне жывога гранічнага знаку, селянін, каторы ня ведаючы вывярнуў гнілы слуп, ударыў пугай, як выясьнілася на прасоцы:

За тое, што надта ён ласы,
Што любе яечню, курэй і кілбасы,
Унадзіўся надта ён лазіць па хатах
Ды нюхаць, каторай муж служа ў салдатах...
Ды надта цікавы—каторы што мае,—
Ня то што у сьвірны—ў кіпэнь заглядае.

За гэта мужыка прысудзілі ў вастрог. І тут выявілася.—

Мужык-жа, наш брат, той усюды—варона.

Неасьвечнасьць беларуса дае магчымасьць экcплёатаваць яго кожнаму, больш энэргічнаму, з кім селяніну прыходзіцца стыкацца, гэткіе напр., як жыды, немцы. Гэтая рыса нашла адбітку ў вершах Багушэвіча. („Немец“, „Жыдок“, „Адказ Юрцы“). Жыд і немец, як думае народ,—тое самае.

А што жыд да немец—дзеці аднэй маткі,
І мова падобна, і адны ухваткі,
І абыдва ласы на чужую працу...
Абыдва абдураць, абдзяруць, як ліпку,
Адбяруць і сошку за бітую скрыпку.

Жыд узяў у рукі і пана, давёўшы яго да беднасьці, немец перайшоў і жыда, сам зрабіўшыся панам.

Жыд панам зрабіўся, немец яшчэ больш,
А мужык быў голы—цяпер яшчэ гольшы!

Але да жыда беларус адносіцца без забабонаў: ён згаджаецца з ім і нават мае крыху сымпатыі. У вершы „Жыдок“ апавядаецца, як жыд, які асеў у вёсцы, паступова разбагацеў і папаў у пашану.

Пярвей жыда звалі Бэрай,
І паршыўцам і халерай,
Потым звалі ягамосьцем
Жыд стаў першым ў хаце госьцем.
Пярвей ён даваў паклоны,
Потым кланяўся хрышчоны
А цяпер, ідучы міма,
Ўсякі шапку яму здыме—
І цалуе аж у рукі.

Жыд любіў грошы, але згубіць з-за іх чалавека ня мог.

Каб такі нам пан сыскаўся,
То-б сьвятым ён называўся—

гэтак канчае свой верш наш аўтор.

Можна аднак назваць вершы, ў якіх яўна прасьвечвае юдафобство Багушэвіча. Так, „Адказ Юрцы на Панскае ігрышчо“ канчаецца гэткай нотай: паны.--

Ўсё праелі, прапілі,
Цяпер жыдам ідуць ў служкі
І нос цягнуць, каб ішлі...
Кажы „Божа, Ты зьмілуйся!“
А жыдоў чорт пабяры!

Гэткая цяжкая доля беларуса, чым-бы яна не выклікалася, прыводзіць чалавека да роспачы („Праўда“):

Ой, Божа-ж мой, Божа, нашто-ж я радзіўся?
Ой нашто-ж мне дана тая мая мова,
Як я ня умею сказаць тое слова,
Каб яго учулі, каб яго пазналі,
Каб яго-то слова—ды *праўдай* назвалі,
Каб людцы прызналі братоў ды братамі—
Дзяліліся-б доляй і хлеба шматамі.

Вочы яму даные дзеля-таго, „каб было чым плакаць і удзень і ўночы,“ а вушы у яго—„каб ня чуць нічога добрага ні ад людзей“ „ні з неба ад Бога,“ ён чуе толькі.—

Нашую жалейку, што енча, ня йграе,—
Хоць як выйгравай ты,—а яна смутная?
Ой, ці не на гэта-ж, каб чуць як зьвякаюць
Ланцугі на людцах, што з хат уцякаць.

Па Беларусі.

Баранавіцкі і Навагрудзкі паветы.

3-га лютага г. г. я быў у Баранавічах і ў першую чаргу, па прыезьдзе, пачаў знаёміцца з мясцовай інтэлігэнцыяй, якой ёсьць тут шмат—настаўнікі, чыгуншчыкі і інш. З гэтай мэтаю прышлося пабываць у прыватнай гімназіі, дзе навука выкладаецца ў расійскай мове. У гутарцы з настаўнікамі гімназіі я зразумеў, што Баранавіцкая інтэлігэнцыя даўно ўжо цікавіцца беларускімі справамі, але працаваць у гэтым кірунку ніхто ня браўся, дзеля кепскай сьвядомасьці аб беларускім руху; што-ж тычыцца беларускіх газэт, то іх у Баранавічах да майго прыезду, ніхто ня бачыў. Выясьніўшы адносіны інтэлігэнцыі да справы адраджэньня Беларусі, 6-га лютага я зьвярнуўся да павятовага старасты. Але самога старасты ня было, быў яго замясьціцель, п. Кірскоўскі, які хутка прыняў мяне, і разам з ім мы павялі гутаркі аб беларускіх справах. Перашкод маей працы п. Кірскоўскі ня чыніў,—даў дазваленьне на склінаньне сходу ў м. Баранавічах, а так сама і па другіх мясцох Баранавіцкага павету. У гэты-ж дзень напісаў я абвесткі аб тым, што 8-га лютага ў м. Баранавічах адбудзецца сход грамадзян м. Баранавіч і ваколіц, спагадаючых беларускаму руху і адраджэньню Беларусі. Праграму сходу я назначыў вось гэтакую: 1) кароткі нарыс гісторыі Беларусі і беларускага руху апошніх дзён; 2) аб справах школьных і адчыненьні беларускіх школ і 3) выбары ў Беларускую павятовую раду. Па зацьвярджэньні гэтай абвесткі павятовым старастам, яна была расклеена па ўсіх вуглох м. Баранавіч. Не здавальняючыся гэтым, я зьвярнуўся да мясцовага сьвяшчэньніка з просьбай агалосіць абвестку ў цэркве з амбоны ў нядзелю, на што ён і згадзіўся. Дзякуючы ўсяму гэтаму, на сход зьявілася шмат людзей. Усе яны былі вельмі зацікаўлены тым, што пачулі ад мяне пра гісторыю Беларусі і пра беларускі рух. Шмат грамадзян са шчырай падзякай зьвярталіся да мяне, і я бачыў, што мая мова ня была дарэмная. Пасьля ўсябочнай інформацыі, якую я зрабіў сходу аб нацыянальных і школьных справах, пачаліся выбары павятовай рады, і аднагалосна ў склад гэтай Рады сходам былі абраны 11 асоб—сябрамі Рады, ды 5 кандыдатаў да іх.

На другі дзень, пасьля сходу разам з прэзыдыумам павятовай рады, я даведаўся да павятовага старасты з просьбай аб зацьвярджэньні сяброў Рады, што старастам і было зроблена ў гэты-ж час. Вярнуўшыся ад павятовага старасты, я зрабіў пасяджэньне павятовай рады, на якім зазначыў мэту працы і кірунак, па якому Рада павінна ісьці дзеля пашырэньне нацыянальнай сьвядомасьці сярод сялян і грамадзян Баранавіцкага абшару.

Потым паехаў я ў мястэчко Сталовічы. Тут мне здарылася спаткацца з войтам гміны і яшчэ з некалькімі грамадзянамі, з якімі я меў гутарку аб жыцьці сялян і іх адносін да справы адраджэньня Беларусі. Адносіны сялян да гэтай справы былі надта добрые, і тут яны пажадалі арганізаваць у сябе беларускі гурток. Аставіўшы ім некалькі кніжак і газэт, я паехаў далей. Вось на маім шляху спатыкаецца вёска Торчыцы. Навокала—куды ні кінеш вокам, бачыш зруйнованае вайною месцо. Усё поле зрыто акопамі. На цэлые соткі сажон у шырыню цягнецца калючы дрот, абвіваючы, як зьмей, узгоркі. Каля вёскі калісь быў і двор, але цяпер ад яго застаўся толькі вялізарны сад; будоўлі ніякай няма. Так сама і вёска зруйнована дашчэнту. Пабудованы ў цяперашні час толькі чатыры хаты, а рэшта сялян жыве ў нямецкіх акопах. Пустынна і дзіка навакол. Страшэнная бедната пануе ў кожнай хаце, ў кожным акопе. Няма хлеба, няма бульбы, жывуць і кормяцца толькі жабранінай. Дапамогі ніадкуль ня маюць. На 40 гаспадароў маюць усяго 18 коней і 10 кароў; і вось, калісь-то добрые гаспадары, цяпер зрабіліся жабракамі. Вёска пухне з голаду. Тут трэба неадкладная помач; трэба ўсім зьвярнуць увагу на тое гаротнае жыцьцё, ў якім апынуліся сяляне. Бяз помачы шмат людзей згіне, прападзе і ніколі не адбудуець, як трэба, сваю гаспапарку.

З цяжарам на сэрцы паехаў я далей. Прамінулі нямецкіе і расейскіе акопы. Усюды, як вымерло: дзіка, няпрыветна. Навакола бачыш дрот, толькі дрот, і дрот ды параскіданые вёскі, пачынаючые патроху будавацца. Цераз некалькі вёрст дабраўся да вялізарнай вёскі Вольна,—паласа франтовая засталася назадзе. Тут ужо здарылася ўбачыць саўсім другое. Сяляне жывуць добра, голаду і холаду ня бачаць. Ёсьць дзьве школы—жаноцкая і мужчынская ў расейскай мове. Зьвяртаюся да настаўній і пытаю, чаму школы адчынены расейскіе, на што адтрымаў адказ, што яны ўвосень ня ведалі пра школы беларускія, а польскай не хацелі сяляне. Паслаў па старасту, і ён у хуткім часе прышоў. Параіўшыся разам з ім і настаўніцамі, пастанавілі склікаць сход і зрабілі пастанову аб адчыненьні, замест расійскіх,—беларускіх школ.

Пабыўшы ў Баранавіцкім павеце ў вёсках Задор'е, Судары, Паланэчка, Больш. Жукавічы і Церабостынь, раздаўшы скрозь беларускіе газэты і кніжкі, я паехаў далей і апынуўся ўжо ў Навагрудку. Адразу па прыезьдзе, я зьвярнуўся да павятовага старасты, які надта прыхільна аднёсься да мае справы, даў дазваленьне на склінаньне сходу ў Навагрудку, Ваўковічах, Негнявічах, Шчорсах і Турцы. На кожным сходзе ў гэтых мясцох было шмат сялян. Усе сяляне вельмі зацікаўлены адраджэньнем Беларусі. Нацыянальны рух цяпер там шырыцца і расьце шыбка. У кожнай з зазначаных тутака валасьцёх зарганізаваў культурна-прасьветные гурткі. Пастановы, якіе выносіліся сходамі, пасталі на зацьвярджэньне павятовага старасты, так сама і статут гурткоў. 24-га лютага склікаў сход у м. Міры, Баранавіцкага павету. Каля 400 грамадзян было на сходзе. Заснован культурна-прасьветны гурток, у склад якога ўвайшлі вучыцелі і мясцовые грамадзяне беларусы. З Міру паехаў па беларускіх школам, якіх ў Мірскай валасьці ёсьць дзевяць. Быў ў вёсках Баражках, Слабодцы, Скамарошнах і Залужжа. У апошняй зрабіў сход сялян дзеля таго, што настаўніца жалілася аб кепскіх адносінах сялян да беларускай мовы. У кожнай беларускай школе, у якой мне здарылася быць, усюды я бачыў вострую нястачу у кніжах. Няма кніжак, альбо мала іх ёсьць, і гэта адбіваецца на працы.

Дзеля таго, каб праца не прапала дарэмна, трэба газэта і кніжка. Трэба зрабіць сувязь паміж валасьцьцю, вёскай і цэнтрам. Народ пачынае прасыпацца ад векавога сну. Ён бачыць ужо наперадзе лепшую будучыну. Толькі ьаша інтэлігэнцыя некаторая адшчапілася ад народу, але гэта ня страшна, бо гэтакай інтэлігенцыі ня шмат. Уся сіла ў народзе, а ён ужо пачынае вырушыцца і скідаць ланцугі, якіе душылі культуру і душу беларуса.

Тодар Янушэнка.

Саюз „Адраджэньне“ ў Вільні і Палёвы Суд.

Газэты паведамляюць, што па нагавору эн-дэкаў Палёвы Суд у Вільні распачаў справу проці арганізатараў народнага конгрэсу ў Вільні, што адбыўся 14—15 лютага, п. п. Хамінскага, Гэльмана, Казіка, Міцкевіча і іншых.

Гэтага трэба было спадзявацца ад эн-дэкаў, каторые ўпэўнівалі сьвет, што Віленшчына—край польскі, а тым часам зьезд, склікаӈы „Адраджэньнем“, адкрыў людзям вочы на тое, што Віленшчына—зямля беларуская.

Маленькі артыкул.

Дзіўные рэчы робяцца на Божым сьвеце. З усіх бакоў Беларусі раздаўся кліч: „Беларусы, шчырые беларусы, гуртуйцеся да працы для адбудаваньня незалежнага жыцьця сваей Бацькаўшчыны. Нясеце сьвет у грамаду!“ Здаецца ўсе, ў кім толькі закіпела ад гэтага клічу кроў беларуса, ўзяліся за працу. Навокал усё заварушылося: і шчырые працаўнікі і ворагі. Адны будуюць, другіе раскідаюць. Цяжкая праца настала шчырым беларусам...

Возьмем, напр., пасады бібліатэкара і стоража пры „Беларускай Хатцы“. Гэты будынак, як ведама, перададзены Нацыянальным Камітэтам „Таварыству Працаўнікоў Беларускага Мастацтва“. Хто-ж бы, здаецца, павінен бліжэй стаяць да інтарэсаў „Хаткі“, каб разьвіць там культурна-прасьветны куточак—ці сябар Т-ва (а ў Т-ве ёсьць шмат беспрацоўных інтэлігентаў-беларусаў), ці прыхадзячы хто-небудзь, нікому невядомы? Аб гэтым, здаецца, ня можа быць і размовы. У нас-жа выходзіць зусім наадварот. Радзіцца ніхто ні з кім ня хоча. Так зрабіў і наш Нац. Камітэт. Зусім неспадзявана на пасаду бібліатэкара пры „Хатцы“ пападае Б., жонка вядомага русафікатара, якая навет ня ўмее гаварыць па беларуску. Цікава, як яна возьмецца пры беларускім гуртку пашыраць беларускую літэратуру? Добра, што хоць пасада стоража дасталася таму, хто дарма 2 месяцы пільнаваў маетнасьць „Хаткі“ ў той час, як усе, жыўшые там, перапалохаліся марозаў і кінулі яе з расчыненымі насьцеж дзьвярыма. Трэба яму за гэта падзякаваць. а то, пэўна, цяпер мы шмат чаго не далічыліся-б там.

А як нам здаецца, дык гэткіе маленькіе выпадкі маюць вялікую вагу. Ня шкодзіло-б прыслухоўвацца і да голасу другіх.

С.

Хворасьць Янкі Купалы.

Як кажуць дактары, хворы астаецца ў шпіталі апошні тыдзень.

МЕНСКАЕ ЖЫЦЬЦЕ.

Новы коапэратыў „Беларусь“ адчыняецца на гэтым тыдні на Доўгабродзкай вуліцы.

Устава зацьверджана.

У судзе. Нам перадаюць, што старшыня акружнага суду, К. Пятрусэвіч на зьездзе судзьдзяў, які адбыўся нядаўна, адкрыта заявіў аб тым, што ён у хуткім часе падае ў адстаўку.

Выдача пашпартоў (цастаяных) мае пачацца ў камісарыяце з 1-га красавіка.

Лекцыі ў т-ве Прыяцеляў Навук. Пазаўчора, 7-га сакавіка, а 1-ай гадзіне ўдзень у памяшканьні т-ва ў гмаху Домінікан. касьц. сэкратар т-ва п. Гутаровіч чытаў лекцыю на тэму: „Аб зьбіраньні беларускіх прыказак і ідыятызмаў у беларускай мове“. Увойсьце было бясплатнае для ўсіх.

На рынку ўчора, 8 сакавіка, былі вось якіе цэны: малако—5 мар. кварта, сало—33 м. фунт, каўбаса—24 м., хлеб—5 м., масло—50 м., сыр—30 м., дровы—250 р. возік.

Ня зьдзекуйся-ж, Божа, нада мной, над імі
Парабі усіх нас, як камень, глухімі...

Усё няшчасьце ад таго, што ў нас няма праўды:—

Даўней, кажуць, праўда па сьвеце хадзіла.
Жабруючы-ж зьмёрла, а людцы схавалі,
Каменем накрылі, зямлю пааралі,
Каб ня чуць, ня ведаць аб ёй ані весьці.
Ды цяпер і кажуць: „Праўда ў небе гдзесьці“

Ды як-жа ня быць у роспачы, калі горо дапякае яму на кожным кроку („Горо“): ён кідаў горо на дно ракі, ў вагонь, прывязываў у лесе да пня, закопываў у зямлю, хаваў пад нагу ў лапаць, адвазіў яго нават у Амэрыку.

Дык і тут няма пакою:
З горам лёг і з горам ўстаў;
Мусіць Бог яго з душою
Разам возьме, разам даў!

Што ў памянёмым вершы прадстаўлено ў постаці Гора-Нядолі, тое ў „Думцы“ разьвіта глыбей:

Ці град жыто выбье, ці згіне абора,
Ці ўраднік загнявіцца, пагоне падводу,
Ці знойдуць у лесе крадзену калоду?
Ці сын умрэ той, ў маскалёх што служыць
Ці той, што ў Мэрыку падаўся, ды тужыць?

Усё гэта можа быць, а летась і сапраўды ўсе гэтые няшчасьці абрушыліся на яго галаву. Аднак-жа цярплівы беларус не бядуе, а згаджаецца з жыцьцём:

Ня тужы, бярозка, сьвет з намі ня згіне,
Вецер як павее, шышачкі раскіне,
Хоць-б ты засохла—вырасьце вас болей!..
Перастанем плакаць мы над сваёй доляй!

Гэткім чынам, прырода Беларусі небагата, жыцьцё селяніна нялёгкае, сам ён выхаваны ў цемры і няведзе, адусюль на яго сыплюцца ўсякіе беды. Ня гледзячы на ўсё гэта, ён любіць свой мізэрны быт, ня можа наглядзецца на скромную беларускую прыроду, ня можа адлучыць сябе ад свае беднай радзімы, ён сохне на чужой старане, ня хоча станавіцца вышэй свайго народу.

Пры гэтым зусім зразумелае гэтае цяжкае пачуцьце, якое пераживае чалавек, ў расстаньні з бацькаўшчынай. У Багушэвіча яно вобразна выражано ў вершы, падобным да вядомага. „Тучки небесные, вечные странники...“:

Хмаркі цёмные мае братанькі!...
Вецер гоне вас без дарожанькі,
І нідзе у вас няма хатанькі...
Адпачнеце вы аж у Божанькі!...
Гдзе радзіліся, гдзе-ж вы хмарачкі?
Гдзе „тутэйшымі“ называліся?
Зямлі родненькай знаць няма у вас.
Ні вуголчыка, ні прытулачку...

Не знаходзячы нічога лепшага ад радзімай прыроды і будучы зусім здаволены сваім бытаваньнем, беларус ня хоча выходзіць з свайго становішча. Гэтае жаданьне выражана ў пекнай песьні над калыскай („Калысанка“).

Люлі, сынок, люлі, люлі,
Усе курачкі паснулі...

Падумаўшы аб тым, што было-б, каб яе сын зрабіўся панам, або вялікім капітанам, мацi-беларуска ня хоча, каб яе думкі збыліся:

Людцоў Божых будзеш біць,
Цяжка будзе ў сьвеце жыць,
Будуць клясьці, як ліхога,
Прасіць сьмертанькі ад Бога.

Нават калі маці прыдзе ў госьці,—
Сын выкіне стары косьці,
Жабруючы пойдзе ў вёску...

Яе ўлюблёная думка:—

Ой, ня будзь ты лепей панам,
Ні вялікім капітанам,—
Будзь чым матанька радзіла,
Каб у госьці не хадзіла,
Каб век з табой векавала,
Гаравала, працавала...

Яшчэ адно пытаньне нашло сабе рэльефную адбітку ў паэзіі Багушэвіча,—гэта рэлігійные адносіны. У пахвалу памешчыкаў-каталікоў трэба адзначыць, што яны ня надта намагаліся пераводзіць падданых на сваю рэлігію, ў большай часьці іх трымалі ў вуніяцтве. Пасьля прылучэньня вуніятаў да праваслаўнай цэрквы, народ звычайна йшоў за сваімі сьвяшчэньнікамі, але былі месцы, дзе сяляне упарта адмаўляліся пераходзіць у „рускую“ (праваслаўную) веру, бо ня лічылі сябе „рускімі“, а ня маючы яснага разуменьня аб нацыянальнасьці, называлі сябе проста „тутэйшымі“. Прывыкшы да свайго быту, да свайго жыцьця, сяляне прывыклі гэтак сама раўнадушна адносіцца і да рэлігіі. Падобны тып выведзены Багушэвічам у вершы „Хрэсьбіны Мацюка“, а дадаткам да яго можа служыць верш „Свая Зямля“. Асабліва энэргічна, з любоўю да ўпартага, напісаны першы верш. Зьмест яго няхітры. У вёсцы стаялі казакі. У полі з імі сустрэўся Мацей і вітаў іх, сказаўшы Pochwalony“... Старшы з атраду спытаў—„Хто ты“?

„Тутэйшы—кажу я—свой чалавек,
Сын бацькі свайго, а бацька дзяцей,
Тут і радзіўся, тут і жыву век;
Юркам зваць бацьку, я—дык Мацей.
Вун гдзе і хата, і выган, і сад,
Там жнець мая жонка, а тут—гарэць брат.

Але, відаць, яго пыталіся аб нацыянальнасьці, аб веры, а ён даў няясны адказ. Казак ударыў яго нагайкай. Мацей сказаў:—

То мусіць і праўда, што я і паляк,
І буду паляк я ад гэтай гадзіны.

Але гэтым справа ня скончылася. Увосень прыехаў сам князь Хаванскі. Склікалі сялян. Да іх Хаванскі зьвярнуўся з прамовай.

Эх,—кажа—рыбяты! Вы—дуракі,
Што ў рускай зямлі, ды каталікі!
Ну, цар вас прымае у сваю веру,
Дасьць зямлі многа... Вы на паперы
Тут падпішэце, а поп пасьвенце...
Ну, братцы выпьем па чарцы усе!—
Бацюшка крыж і крапідло нясе!

Пасьля гэтай прамовы, сход занепакоіўся; адзін селянін няпэўна заявіў:

Спытайце, кажа, вун Мацея;
Калі ён скажа перавярнуцца,
Дык усе вёскі на яго здадуцца.

Але Мацей, раз ужо навучаны казакамі, станоўча адмовіўся перамяніць веру:

Надумаўся, кажу: каб сто катоў
Дралі мне скуру, пяклі на агню,—
Я веры свaей такі не зьмяню!

Князь ускіпеў і загадаў даць Мацею сто розгаў. Схапілі яго казакі і пачалі біць.

І бьюць, не баліць, хоць за сэрцо бярэ.
За што-ж ён мне гэта ды скуру дзярэ?
Як крыкну я гэта: „Эй, беце-ж мацней!
„Мацнейшы ад вашай веры Мацей!“
О так-то хрысьцілі мяне казакі
З тутэйшага ды у палякі!

(Працяг будзе).

Варшаўскіе газэты апошнімі днямі ў Менску вельмі падаражэлі. Польскіе газэты прадаюцца па 1 мар. 50 ф., жыдоўскіе і расійскіе—па 3 маркі.

Санітарнае становішчо места ў зьвязку з набліжэньнем вясны, яшчэ болей пагоршылося. Дамаўласьнікі зусім не ачышчаюць сваіх двароў. Не выдаець належных загадаў і мясцовая ўлада. Паміж тым, эпідэміі з кожным днём усё болей павялічываюцца.

Фабрыка сярнічак хутка пачне працаваць у Менску. Гэтая фабрыка перадзена з Койданава. На гэтай фабрыцы маюць выраблядь што тыдзен да 200 скрынак сярнічак.

Эшалон комуністаў, якіе былі ў польскіх турмах, трэцьцяга дня адпраўлены з Менску на дэмаркацыйную лінію дзеля абмену на польскіх закладнікаў.

Асьвятленьне вуліц м. Менску робіцца дзеля капрызу кіраўнікоў электрычнай станцыяй так, што цяпер, калі на вуліцах стаяць вялікіе лужы і навалены лёд, а ночы цёмные і туманные, ня ўсе вуліцы асьвятляюцца і людзі бродзяць у поцемках, спатыкаючыся і падаючы.

Беларускі тэатр.

8-га сакавіка адбылося адчыненьне клюбу „Т-ва Працаўнікоў Беларускага Мастацтва" ў памяшчэньні „Беларускай Хаткі" на Конным пляцы. Ставілі камэдыю М. Кудзелькі „Мікітаў лапаць". Камэдыя якраз пад густ тае разнастайнае публікі, каторая зьбіраецца ў „Хатку". Добра граў сам аўтор камэдыі ў ролі Мікіты і, як заўсюды, прыемна вызначалася сваёю ігрою ў ролі маладзіцы-суседкі Лабаноўская.

Мусім адзначыць, што трэба заўсюды шанаваць чыстату мовы. Пабеларуску ня можна сказаць—*дзявалася, пабіў*, а трэба: дзеўся, набіў ці зьбіў. *Пабіць* можна шклянку, міску, пляшку, а не чалавека.

Увага, што да сялянскіх гарнітараў. Беларусы ня носяць сарочак паверх нагавіц, а калі гдзе і носяць, дык гэта не характэрна для беларусаў. Гэтак сама беларус ня ведае сарочкі з вышыванай грудзінай, гэта—украінізм. Беларус носіць сарочку заўсюды ў нагавіцах, і толькі старые дзяды на старасьці носяць гэтак сарочкі, як мы бачылі ўчора на сцэне. Трэба прыглядацца да народу і ўмець лавіць тыпічные рысы.

Як прыемную навіну тэатру, трэба адзначыць беларускую дэкорацыю работы Я. Драздовіча. Вясковая вуліца вышла вельмі добра. Гэта трэба паставіць у заслугу „Т—у Працаўнікоў Бел. Мастацтва".

Трэба спадзявацца, што спэктаклі і вечарынкі Т-ва будуць цешыцца шырокімі сымпатыямі акраіннай публікі, каторай гэтак патрэбна харошая і навучаючая беларуская сцэна.

Я. К.

Рэдактар—Я. ЛЁСІК.

Выдавец — Часовы Беларускі Нацыянальны Камітэт.

Абвестка.

Асобы, якіе выяджаюць з Менску па чыгунцы—ад 10-га сакавіка—павінны, купляючы білет, паказаць пасьведчаньне аб тым, што ў працягу апошніх двух дзён былі ў лазьні і што іх вопратка і бялізна былі дэзынфэцыраваны.

Трэба быць у лазьні Плаўскага, Валоская вул. (Кращчэнская) № 25, дзе так сама будуць выдаваць пасьведчаньні аб дэзынфэкцыі за плату 50 фэн. Асобы, ня маючые пасьведчаньняў, бязумоўна ня будуць выпушчаны на пэрон; так сама чыгуначные білеты прадавацца ня будуць.

У вагонах у дарозе будзе рабіцца кантроль, і асоб, якіе ня маюць пасьведчаньняў, пакінуць на бліжэйшай станцыі, дзе ёсьць дэзынфэкцыйны апарат.

Д-в Г. Х. Хржаноускі
н. о. санітарнага інспэктара.

З дазв. вайсков. цэнзуры № 50, 5/ш. Менск. Друкарня Інвалідаў.